

LIIKENNE- JA VIESTINTÄVALIOKUNNAN LAUSUNTO 20/2005 vp

Hallituksen esitys laiksi joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain, rikoslain 17 luvun 6 §:n ja järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 25 päivänä lokakuuta 2005 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain, rikoslain 17 luvun 6 §:n ja järjestyksenvalvojista annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 167/2005 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula, oikeusministeriö

- hallitusneuvos Tuula Ikonen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylitarkastaja Riitta Aulanko, sisäasiainministeriö
- tarkastusmaksuyksikön päällikkö Petri Lumijärvi, Ratahallintokeskus
- tarkastaja Reijo Hyvönen, Helsingin poliisilaitos
- toimitusjohtaja Matti Lahdenranta, Helsingin kaupungin liikennelaitos
- toimitusjohtaja Matti Rainio, Tampereen kaupungin liikennelaitos
- hallintoyksikön päällikkö Terhi Wainio-Biese, YTV Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta
- hallintojohtaja Pertti Saarela, VR-Yhtymä Oy.

HALLITUKSEN ESITYS

Joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain soveltamisala laajennetaan koko maata kattavaksi. Lipputa matkustamisen vähentämiseksi tarkastusmaksun perimisoikeuden saaneiden julkisyhteisöjen välistä yhteistoimintaa tehostetaan, säädetään mahdollisuus käyttää järjestyksenvalvojia apuna lippujen tarkastuksessa ja lipputa matkustavien poistamisessa ja korotetaan

joukkoliikenteen tarkastusmaksun suurinta sallittua määrää. Lisäksi tarkastusmaksun perimisoikeuden myöntämistä ja peruuttamista, matkalipun tarkastajaa ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä täsmennetään. Rikoslakiin ja järjestyksenvalvojista annettuun lakiin tehdään vähäisiä muutoksia.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esityksen keskeisenä tavoitteena on laajentaa tarkastusmaksulain soveltamisala koko maata kattavaksi. Tarkastusmaksujärjestelmän käyttöönotto tehdään entistä laajemmin mahdolliseksi silloin, kun kunta arvioi sen perustelluksi ja kun laissa säädetty edellytykset täyttyvät. Valiokunta toteaa, että soveltamisalan laajentuminen vaikuttaa käytännössä linja-autoliikenteeseen, sillä kaikki raideliikenne on jo järjestelmän piirissä.

Asiantuntijakuulemisessa on pidetty hyvänä sitä, että tarkastusmaksujärjestelmä luo edellytyksiä avoimen rahastuksen käytölle, sillä tämä nopeuttaa joukkoliikennettä. Joukkoliikenteen nopeuttaminen onkin asiantuntijakuulemisessa mainittu joukkoliikenteen kehittämisen perustavoitteena. Tarkastusmaksulain soveltamisalan laajennuksen avulla pyritäänkin täten parantamaan joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Tämän lisäksi soveltamisalan laajentaminen on tarpeen myös yhdenvertaisuussyistä.

Asiantuntijakuulemisessa valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että nykyinen tarkastusmaksujärjestelmä esitetyssäkään muodossa ei anna mahdollisuuksia riittävällä tavalla puuttua sellaisten matkustajien toimintaan, jotka matkustavat jatkuvasti ilman matkalippua. Valiokunnan mielestä tulisikin edelleen aktiivisesti tutkia mahdollisuutta saattaa jatkuva ja piittaamaton liputta matkustaminen rangaistavaksi teoksi. Hallitus toteaa esityksessään, että kriminalisointi saattaisi kohdistua tällöin vähävaraiseen kansanosaan. Valiokunta toteaa kuitenkin, että matkalippu vaaditaan yhtälailla kaikilta matkustajilta. Erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa olevien tasavertaista mahdollisuutta käyttää

joukkoliikennettä tuetaan jo mm. erilaisten lipputyyppeiden avulla. Lisäksi yhteiskunnan yleiset tukirakenteet tarjoavat mahdollisuuden hankkia lippu myös tilanteessa, jossa henkilön varallisuustilanne on heikko. Vähävaraisuus ei ole oikeutus eikä siitä saa muodostua oikeutusta liputta matkustamiselle, eikä sille näin ollen voida asettaa merkitystä arvioitaessa yksittäistapauksessa liputta matkustaneen henkilön teon moitittavuutta.

Valiokunnan huomiota on toisaalta kiinnitetty siihen, että hallituksen esityksen perusteluissa vähävaraisuuteen liittyvä peruste on vain yksi näkökohta muiden joukossa. Muita kriminalisointia vastaan puhuvia seikkoja ovat järjestelmien päällekkäisyys ja rangaistavuuden rajaamiseen liittyvät periaatteelliset ongelmat sekä vaikeus kohdentaa rangaistus moitittavimpaan taloudellisen hyödyn tavoitteluun. Tämän lisäksi on painotettu, että sitä paitsi vakavimmissa tapauksissa voi jo nyt toteutua rangaistava teko, kuten petos, maksuvälinepetos, väärän henkilötiedon antaminen viranomaiselle tai väärennös. Valiokunta pitää kuitenkin jatkuvaa tavanomaista liputta matkustamista sellaisena piittaamattomuutta lain määräyksistä osoittavana toimintana, että siihen tulee voida puuttua muutoin kuin vain tarkastusmaksuteitse. Tämän vuoksi valiokunta esittää, että lakivaliokunta mietinnössään kiinnittää huomiota tähän ongelmaan.

Lausunto

Lausuntonaan liikenne- ja viestintävaliokunta esittää lakivaliokunnalle,

että lakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 2 päivänä joulukuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Markku Laukkanen /kesk	Erkki Pulliainen /vihr
vpj.	Matti Kangas /vas	Pertti Salovaara /kesk
jäs.	Mikko Alatalo /kesk	Arto Seppälä /sd
	Leena Harkimo /kok	Timo Seppälä /kok
	Saara Karhu /sd	Harry Wallin /sd
	Risto Kuisma /sd	Lasse Virén /kok
	Reijo Paajanen /kok	vjäs. Lyly Rajala /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker.